

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUT- SKOTTETS BETÄNKANDE 5/2001 rd

Regeringens proposition med förslag till lag- stiftning om den pensionsanstalt som är sista pensionsanstalt inom arbetspensionssystemet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 6 mars 2001 en proposition med förslag till lagstiftning om den pensionsanstalt som är sista pensionsanstalt inom arbetspensionssystemet (RP 19/2001 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Maritta Hirvi, social- och hälsovårdsministeriet
- biträdande justitieombudsmannen Riitta-Leena Paunio, justitieombudsmannens kansli
- förmånschef Marja Ikonen, Folkpensionsanstalten
- enhetsdirektör Heikki Kammonen, Statskontoret
- utvecklingschef Riitta Korpiluoma, Pensions-skyddscentralen
- försäkringsdomare Juha Pystynen, försäkringsdomstolen

- chefsjuristen Anne Perälehto-Virkkala, Kommunernas pensionsförsäkring
- pensionsdirektör Aira Bristow, Arbetspensionsanstaltens Förbund
- juristen Ove Herrlin, Sjömanspensionskassan
- socialpolitiska sekreteraren Kaija Kallinen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC
- ombudsman Johan Åström, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund
- socialsekreteraren Veikko Simpanen, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC
- juristen Markku Kojo, Akava
- juristen Päivi Huotari, Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt
- ordförande Timo Havu, pensionsnämnden
- överläkare Sakari Tola, Varma-Sampo
- överläkare Timo Aro, Ilmarinen
- ordföranden Hannu Kukkonen, Vakuutus-ongelmaisten Tuki ry.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås ändringar i lagen om pension för arbetstagare, lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden, lagen om pension för lantbruksföretagare, lagen om pension för företagare, lagen om sjömanspensioner, lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare, lagen om statens pensioner, lagen om statens familjepensioner, lagen om ordnande av pensionskydd i

statliga anställningsförhållanden som varar kortare tid än en månad och i lagen om försäkringsdomstolen. Genom reformen inför pensions-systemen inom den privata sektorn och de kommunala och statliga pensionssystemen en regel om sista pensionsanstalt.

Inom det nya arrangemanget skall den pensionsanstalt som sist har ordnat pensionskydd för en pensionssökande ensam betala ut de pen-

sioner som beviljas enligt de berörda pensionsystemen och även i övrigt ha hand om pensionsanstaltens uppgifter. Den sista pensionsanstalten skall också lämna en sammanställning över de beslut som pensionsanstalterna inom pensionssystemen har meddelat.

Dessutom skall den sista pensionsanstalten i den mån som pensionsskyddet ombesörjs av andra pensionsanstalter avgöra vilken rätt en pensionssökande har till invalidpension och individuell förtidspension på grundval av avslutade anställnings- eller tjänsteförhållanden och verksamhet som företagare. Vidare föreslår regeringen att en pensionsanstalt inom det kommunala eller statliga pensionssystemet före sitt pensionsbeslut skall förhandla med pensionsanstalterna inom den privata sektorn, om den i egenskap av sista pensionsanstalt i sitt avgörande tillämpar definitionen på så kallad yrkesinvaliditet eller avgör rätten till individuell förtidspension. Några förhandlingar behövs inte, om pensionen från den privata sektorn är liten. Besvär över sammanställningen av beslut från den sista pensionsanstalten skall behandlas av den besvärsin-

stans som annars är besvärsinstans för pensionsanstalten.

Syftet med nyordningen är att underlätta för pensionssökande att sköta sina arbetspensionsfrågor. Sökandena skall samtidigt få beslut om alla pensioner som beviljas enligt de pensionsystem som ingår i nyordningen. De skall bara behöva ta kontakt med en enda pensionsanstalt. Denna skall också betala ut pensionen för de andra pensionsanstalternas del och även i övrigt utföra uppgifter som hör till pensionsanstalten. Också besvärsförfarandet förenklas. Dessutom avser ändringen att undanröja överlappande arbete vid pensionsanstalterna.

Förslaget ändrar inte de finansiella principerna för pensionssystemen. Meningen är att nyordningen senare skall utvidgas till de kyrkliga arbetspensionssystemen och andra särskilda arbetspensionssystem inom den offentliga sektorn.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2004. De skall tillämpas på pensionsansökningar som lämnas in efter att lagarna har trätt i kraft.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Allmän motivering

Av de orsaker som nämns i propositionen och på grundval av erhållen utredning finner utskottet förslaget nödvändigt och lämpligt. Utskottet tillstyrker lagförslagen med följande ändringar och anmärkningar.

Reformen enligt propositionen innebär att den princip med sista pensionsanstalt som tillämpats inom den privata sektorn utvidgas till att omfatta det kommunala och det statliga pensionssystemet. För den försäkrade betyder ändringen att handläggningen av pensionsfrågor förenklas och förtydligas. Propositionen medför således en förbättring för de försäkrade. För pensionsanstalterna betyder förslaget att det överlappande arbetet minskar. Däremot påverkar propositionen inte pensionssystemens självständiga ställning eller finansieringen av dem.

I samband med behandlingen lyfte utskottet fram behovet att utveckla förfarandet för invalidpensioner. Rättssäkerhetsfrågorna är viktiga sedda ur pensionssökandens perspektiv. Utskottet menar att motiveringarna till besluten, också till utlåtandena från sakkunnigläkarna, måste utvecklas och förbättras. Särskilt viktigt är det att avslag på pensionsansökningar motiveras öppet och i tillräckligt stor omfattning. De sökande skulle ha större rättssäkerhet, om de ytterligare kunde höras innan ett beslut om avslag fattas. Med avseende på ett förbättrat ansökningsförfarande vore det bra om också den behandlande läkaren kunde få sakkunnigläkarens motiv för kännedom, förutsatt att den sökande ger sitt samtycke. Över lag är det viktigt med större insyn i överklagandeprocessen. Då är det också lättare att komma fram till en enhetlig beslutspraxis.

Detaljmotivering**1. Lag om ändring av lagen om pension för arbetstagare**

10 b §. Regeringen föreslår att vissa delar av 11 § i förordningen om pension för arbetstagare tas in i den nya 10 b §, men med vissa justeringar av lydelsen. Utskottet föreslår att bestämmelserna om pensionssökandes rättigheter och skyldigheter i 11 § förordningen om pension för arbetstagare tas in i större omfattning än regeringen föreslår. Utskottet föreslår att paragrafen får ett nytt 2 mom. bestående av bestämmelserna i 11 § 2 mom. i förordningen av pension för arbetstagare. I 3 mom. föreslår utskottet ett tillägg om att pensionssökanden skall remitteras för undersökningar på en rehabiliteringsanstalt eller undersökningsinrättning. Dessutom föreslås momentet föreskriva exaktare hur den sökande skall få ersättning för kostnaderna för undersökningar. Dessutom föreslår utskottet att det i momentet skall föreskrivas att behandlingen av en pensionsansökan på detta stadium inte längre får förordnas att förfalla. När en sökande utan godtagbara skäl vägrar gå med på undersökning får hans ansökan avgöras med stöd av erhållen annan utredning. Sökanden får då ett beslut som får överklagas. Men regeln bör vara att det skall finnas adekvat och kompletterande utredning redan innan frågan avgörs, understryker utskottet. Dessutom föreslår utskottet att det inte längre skall nämnas i 4 mom. att behandlingen av en ansökan skall förfalla.

Enligt vad utskottet har erfarit har bestämmelsen i 11 § i förordningen om pension för arbetstagare att den som söker pension är skyldig att låta sig undersökas av en av pensionsanstalten namngiven läkare eller på ett sjukhus som pensionsanstalten anvisar normalt tolkats så att den

sökande inte har remitterats till en namngiven läkare utan till exempel till en specialist inom en viss specialitet. Enligt utskottet är det viktigt att denna tolkning är huvudregeln. När en sökande remitteras till läkare måste sökandens eventuella invändningar mot läkaren alltid beaktas, eftersom sökandens förtroende för att den som avgör ärendet är opartisk spelar en viktig roll för hans eller hennes förtroende för hela systemet.

5. Lag om ändring av lagen om sjömanspensioner

26 §. Utskottet föreslår motsvarande preciseringar i 26 § lagen om sjömanspensioner beträffande rättigheterna och skyldigheterna för den som söker invalidpension som föreslås i 10 b § lagen om pension för arbetstagare.

7. Lag om ändring av lagen om statens pensioner

3 b §. Utskottet föreslår motsvarande ändringar i 3 b § lagen om statens pensioner beträffande skyldigheterna och rättigheterna för den som söker invalidpension som föreslås i 10 b § lagen om pension för arbetstagare och 26 § lagen om sjömanspensioner.

Förslag till beslut

På grundval av det ovanstående föreslår social- och hälsovårdsutskottet vördsamt

att lagförslagen 2—4, 6 och 8—10 godkänns utan ändringar och

att 10 b § i det första lagförslaget, 26 § i det femte lagförslaget och 3 b § i det sjunde lagförslaget godkänns med följande ändringar:

Det första lagförslaget

10 b §

(1 mom. som i RP)

Vid ansökan om invalidpension skall pensionsanstalten tillställas ett läkarutlåtande om sökandens hälsotillstånd. Utlåtandet skall innehålla en vård- eller rehabiliteringsplan. Pensionsanstalten får dock godkänna också ett läkarutlåtande av annat slag eller en motsvarande utredning. Pensionsanstalten kan också på egen bekostnad inhämta ett läkarutlåtande, om sökanden vårdas på sjukhus eller om det finns något annat särskilt skäl därtill. (Nytt 2 mom.)

Den som söker eller uppbär invalidpension är, om han eller hon åläggs därtill av pensionsanstalten, skyldig att för utredning av invaliditeten låta undersöka sig hos en av pensionsanstalten namngiven läkare eller på en rehabiliteringsanstalt eller en undersökningsinrättning som anvisas av pensionsanstalten. Pensionsanstalten skall då ersätta kostnaderna för undersökningen. Till kostnaderna räknas också skäliga resekost-

nader och ett skäligt dagtraktamente för en resa som enligt åläggandet har gjorts till en annan ort. Om sökanden utan godtagbart skäl vägrar låta sig undersökas, får ansökningen avgöras med stöd av erhållen utredning.

Pensionsansökan anses gjord den dag den inkommit till en pensionsanstalt som anges i en lag som nämns i 8 § 4 mom. 1—13 punkten eller till pensionsskyddscentralen eller till ett ombud som en sådan pensionsanstalt eller pensionsskyddscentralen har bemyndigat därtill. Inlämnar inte sökanden på anmodan inom en av pensionsanstalten utsatt skälig tid en tilläggsutredning som behövs för att ansökan skall kunna avgöras (*utesl.*), anses ansökan dock ha blivit gjord först sedan den utredning som behövs för att ansökan skall kunna avgöras har inkommit till pensionsanstalten.

(5 mom. som 4 mom. i RP)

Det femte lagförslaget

26 §

(1 mom. som i RP)

Den som söker eller uppbär invalidpension är, om han eller hon åläggs därtill av pensionsanstalten, skyldig att för utredning av invaliditeten låta undersöka sig hos en av pensionskassan namngiven läkare eller på en rehabiliteringsanstalt eller en undersökningsinrättning som anvisas av pensionskassan. Pensionskassan skall då ersätta kostnaderna för undersökningen. Till kostnaderna räknas också skälig ersättning för resekostnader och ett skäligt resedagtraktamente, om den berörde beordrats till undersökning utom sin boningsort. Om sökanden utan godtagbart skäl vägrar låta sig undersökas, får ansökningen avgöras med stöd av erhållen utredning.

Pensionsansökan anses gjord den dag den inkommit till en pensionsanstalt som anges i en lag som nämns i 8 § 4 mom. 1—13 punkten eller till pensionsskyddscentralen eller till ett ombud som en sådan pensionsanstalt eller pensionsskyddscentralen har bemyndigat därtill. Inlämnar inte sökanden på anmodan inom en av pensionsanstalten utsatt skälig tid en tilläggsutredning som behövs för att ansökan skall kunna avgöras (*utesl.*), anses ansökan dock ha blivit gjord först sedan den utredning som behövs för att ansökan skall kunna avgöras har inkommit till pensionsanstalten.

(4 mom. som i RP)

Det sjunde lagförslaget

3 b §

(1 mom. som i RP)

Vid ansökan om invalidpension skall statskontoret också tillställas ett läkarutlåtande om sökandens hälsotillstånd. Utlåtandet skall innehålla en vård- eller rehabiliteringsplan. Statskontoret får dock godkänna också ett läkarutlåtande av annat slag eller en motsvarande utredning. Statskontoret kan också på egen bekostnad inhämta ett läkarutlåtande, om sökanden vårdas på sjukhus eller om det finns något annat särskilt skäl därtill. (Nytt)

Den som söker eller uppbär invalidpension är, om han eller hon åläggs därtill av statskontoret, skyldig att för utredning av invaliditeten låta undersöka sig hos en av statskontoret namngiven läkare eller på en rehabiliteringsanstalt eller en undersökningsinrättning som anvisas av statskontoret. Statskontoret skall då ersätta kostnaderna för undersökningen. Till kostnaderna räk-

nas också skäligena resekostnader och ett skäligt dagtraktamente för en resa som enligt åläggandet har gjorts till en annan ort. Om sökanden utan godtagbart skäl vägrar låta sig undersökas, får ansökan avgöras med stöd av erhållen utredning.

Pensionsansökan anses gjord den dag den inkommit till en pensionsanstalt som anges i en lag som nämns i 8 § 4 mom. 1—13 punkten eller till pensionsskyddscentralen eller till ett ombud som en pensionsanstalt eller pensionsskyddscentralen har bemyndigat därtill. Inlämnar inte sökanden på anmodan inom en av statskontoret utsatt skälig tid en tilläggsutredning som behövs för att ansökan skall kunna avgöras (*utesl.*), anses ansökan dock ha blivit gjord först sedan den utredning som behövs för att ansökan skall kunna avgöras har inkommit till statskontoret.

(5 mom. som 4 mom. i RP)

Helsingfors den 27 mars 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Marjatta Vehkaoja /sd
medl. Merikukka Forsius /gröna
Saara Karhu /sd
Niilo Keränen /cent
Valto Koski /sd
Marjaana Koskinen /sd

Juha Rehula /cent
Päivi Räsänen /fkf
Marjatta Stenius-Kaukonen /vänst
Jaana Ylä-Mononen /cent
ers. Marjukka Karttunen-Raiskio /saml
Arto Seppälä /sd.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Eila Mäkipää.